

Landskap: Småland

Upptecknat av: Barbro Edlund

Härad: Sunnerbo

Adress: S. Expl. 15, Lund

Socken: Dörarp

Berättat av: Oscar Götliberg

Uppteckningsår: 1936

Född år 1878 i Kalleys, Dörarp.

Uppteckningen rör En sägen om Vörtagårdssuggan. (sid 1)

Man åt julbröd 1 maj. " "

Fångning av dyg i Långelagg. " "

Föreskrift om spickefläsk. (sid. 2)

Flygsvinn. " "

Rävkonans fog ut sina ungar Kr. himmels färdsdag
(sid. 2)

Att det gick om man stal äpples frön ett
äppelträd (sid 3)

Div. föreskrifter för att bota djur o. människor (sid 3-6)

Om djuren skulle ut på sommarbetet (sid 6)

Att man skulle förfara med nyfödd kalv. "

Vad man hade att iakttaga vid skat (sid 6-7)

Skriv endast på denna sida!

8 sid.

4890

Uppställningen rör (forts.) : Om åkerlycka (sid. 7)
När rågen skett sidostoft (sid. 7)
Fårnnätternas vid midsommaren."
Då det förs på försommaren. (sid. 8)
Om fågelkrämmor. "

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Småland

Smålands

Förre 1936

4890

Myrs. Barbro Godlund

Ber. om Göthberg
f. 1878 i Förre

1.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vörtagårdsuggan. En gång stod bonden i Hlokkaregården
längre ute om julaften. Då skrek det i luften: "Säg
Vörtagårdsuggan, att hon skyndar sig hem, för hennes barn
har fallit i elden." Han anade oråd och rusade in. I
dörren mötte han trollkonan med en kittel, som hon
skulit vort i. Han drog upp sin kniv och kastade i
kitteln. Då där kom stål i kitteln, var hon tvungen
att sätta ner den, och sprang sedan därifrån så fort
hon orkade. Katteln förvarades sedan och gick i arv i en
släkt på Åminne.

Vallvaranäsomron (1 maj) fiks man i Hallsjö en skiva
bröd av det som baktes till jul och kokta ägg.

Färgning av dyg i Kängelagg. Lisa Petersdotter i Hallsjö och
hennes mor Soffi i Sörögård (gift 1771) tog emot vammal och
andra dyger till färgning och lade ner dem då i Kängelagg, en

mosse i närheten av Sörögård. Tyget blev då antagligen
brunt, ty då man för arbetade med löset vid Långelags,
blev man lätt brun på kläderna, om man kom i beröring
med det våta löset för länge, och flöckarna gick aldrig ur.

Spickrefläsk. Man skulle ej äta spickrefläsk, förrän
göken galit.

Flygrönn. En s. k. flygrönn ansågs särskild turlig. Det
var en sådan rönn, som växte i bergskrevor el. dyl., och
vars frö man trodde hade flugit dit. Kunde man komma
över en sådan rönn, planterades den hemma på gården.
Så hade de gjort i Hallby's Sörögård.

Kristi himmelfärdodag tog rådhonan alltid ut sina
ungar i selen för första gången.

Saml.
Svenska
Sövarp.

4890

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stals äpple på en äppel fick man ej mera frukt på den.

Diverse föreskrifter för att bota människor o. djur från sjukdomar.

1) Anders Götterberg och hans hustru Ingetöf hade en ko. Hon hade fått "mo" (?) och Ingetöf sade: "Om ja' bara hade haft en bit vasselstium så skulle hon snart va' bra." Detta gavs korna i små bitar för att bota dem.

2) När fåren hade "miltrat sej", d. v. s. slagit mjälten, så skulle man springa till dem, där de låg och inte kunde röra sej, vända mössan och slå ett par gånger på den sida, där mjälten satt.

3) Man botade folk för lunghosta genom att ge dem rårlunga.

4) Det första röda djur, man hittar i jorden om värarna, skall man gno mellan händerna, så kan man bota kvalster. Johan på Ådarna hade lärt rågesmannen det,

då de gick i skolan. Både fadern och modern i Johans hem var lite "kunniga".

5) Den första myrstacken, man såg om värarna, där myrorna voro upphugna i solskenet, skulle man klappa 3 gånger, stryka med handen över pannan och lukta på handen, så fick man ej huvudvärk på hela året. Så gjorde Annadotter Göthberg i Hallgö (1839-1910).

6) Man kunde bota grisar med olsten och svavel för "olen", d. v. s. då de ej kunde gå utan benen veks sig under dem.

7) Olsten och svavel gav man också suggan både före och efter hon griset, så blev smågrisarna granna och krya.

8) Man gav alltid i Sörögård, Hallgö, korna en brödskeiva med en smörlök på, då de halvot. I vanliga fall ville de ej äta bröd, men då åt de det gärna.

9) Om någon var mörkerödd kunde han bota genom att bita i köttet av ett myrs slaktat djur. Man skulle bita

i de ställen, som ännu skälvde.

10) Om lyjässen fallit ner på folk, kunde de botas av Brita vid Dammen, som ryckte upp dem igen åt dem. Hon sökte upp en viss plats på huvudet med fingrarna, virade där några hårstrå om ena fingret och ryckte till håret.

11) När kräken hade sommarsjukan, blodhalning, försökte man få tag i en levande groda eller "frös" och släppa i dem. Eller också hällde man i dem deras urin. Andreas i Granet slog öder på halsen på dem. Ett osvikligt medel var att lägga våta säcken på kens rygg. Hon skulle då stå på ett valt ställe. Hårlet kräfte var också ett bra medel.

12) När kon mjölkade ostkirt, kokade man en handfull kummin i vatten och gav dem.

13) När Andreas i Granet kom till ett ställe, där man hade en sjuk ko, tog han kens gödsel och best sönder

4890

6.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den med fingrarna. "Det är lasatorran (förstopning) hon har," sade han. "Ge henne ett halvtop bomolja och ett skålpund smör och en kanna malt - eller kvittar de vicket."

Då djuren skulle ut på sommarbete, gav man dem alltid en fot (= träspade) träjära.

När kalven var nyfödd, "skodde" man honom, d. v. s. då den kom in i kätten, tog man och röp bort bitar av brosket under fötterna.

Vid slakt skulle slaktaren, då han högg av benen t. ex. till den ena beustumpen och slå mot den andra. Vidare skulle han, då han tog ut hjärtat, skära ett kryss på det. Samtidigt skar han bort "olydingsörmen", d. v. s. klaffarna vid hjärtat. De ansågs ej vara rena eller kunna användas

Smil.

Smunder's bok.

Årsmå 1875

4890

Mygd. Barons Redlund

1. sept. 15, 1875

Bar. Gen. Götthelg

född 1875 i Årsmå

1936 till något. Alla spanarna på en slaktad gris skars
också bort.

Om åkerlycka. En man mötte en gång en liten tomte, som
stånade under en böda av några rågskä. "Du belöver väl ej
störja så på mannen, för den lilla bödan." — "Det är gott
det lilla där är," svarade tomten, "för det är taget i Draffinge
gårde" (i Ås socken). Gården ägdes av en man, som allmänt
ansågs för att ha mycket god åkerlycka.

Då rågen skett sidoskott, sade man: "rågen står drögar
till midsommar."

Tre dagar före och tre dagar efter midsommar inföll de s. k.
jännmåttarna. Då tog man upp dag i rena handdukar
och vred ut över mjöl. Användes till jäst. (Förkades också och
gömdes.)

4890

Om det var kalla nätter på försommaren drog man tøm-
mar över såden. Den hölls då i böljande rörelse och fjös ej.

Fågelskrämmor, "kämpasjöke", sattes upp på stänger för att
skrämma bort fåglarna från havren. De voro klädda i
hatt, kjol, hade en stake till armar och på denna häng-
des "grisablåsor" med ärder eller långa "spingesticker"
(d. v. s. spöntade sticker).

8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV